

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto v tiskarnici in po pošti 2 gld. 50 kr., za pol leta 1 gl. 30 kr. nov. dn.

Tečaj II. V Ljubljani 15. novembra 1862. List 22.

0 nedeljski šoli.

Spisal J. Eržen.

Mladost je dolžna, da hodi od 6. ali 7. do dokončanega 12. leta v vsakdanjo šolo, kjer se uči za djansko življenje naj potrebnih naukov. Toda v vsakdanji šoli se ne more vsega naučiti, kar ji je treba, in kar bi se naučila, bi sčasoma zopet lahko pozabila. Tako bi šole samo na pol spolnovale svojo nalogo, ako bi jim ne bilo mar za mladost tudi dalje, da ne pozabi tega, kar se je naučila, in da se tudi še kaj nauči in si to z lastnimi skušnjami zaterdi. To skerb ima tedaj nedeljska ali ponavljajna šola, v katero mora hoditi vsa mladost od 12. do 15. leta. Ali, žalibog! po več krajih nedeljske šole ne spolnujejo tega lepega namena, kjer se v njih ne uči za življenje. Da bi nedeljske šole mogle spolnovati svojo nalogo, naj bi se vanje jemala le taka mladost, koja je že vsakdanji šoli odrastla, t. j. da se je saj dobro naučila brati in pisati. Tako tirja tudi postava. V nedeljsko šolo morajo tudi hoditi rokodelski učenci. Ali ni žalostno, ko vidimo, da sicer izurjeni rokodelci ne znajo še brati in pisati? Ali taki morejo napredovati z drugimi izobraženimi svoje verste? Gotovo morajo taki počasi opešati in ubožati. Ni tedaj čudno, če vidimo marsikterega mladenca, ki je še komaj rokodelski pomočnik, pa že smodke kadí, igra, popiva i. t. d. Takemu manjka izobraženja, ktero bi mu ponujalo drugih bolj plemenitih in koristnejših kratkočasov in veselice. Še bolj pa je škoda za našo nježno žensko mladost, koja posebno po mestih že tako zgodaj odcveta in poginja. — Vsaki

dan se lahko prepričamo, kako slabo se godi tu pa tam po mladem svetu. Mi izrejniki ne smemo tedaj rok križem deržati, temuč, kolikor je v naši moči, pomagati, da se naša ljuba mladost na pravi poti ohrani in na njo zavračuje. Odprimo nedeljske šole, kjer jih še ni; in kjer jih imamo, skerbimo, da jih prav obdelujemo! Kmali bomo doživeli in zapazili, da bodo naši gospodarji bolje shajali, svoje zemljišča umnejše obdelovali, svojo živino bolje opravljali, se bolj pečali s svilarstvom, čebelarstvom i. t. d. in njih žene bodo poštene gospodinje in žene in skerbne matere. Pri našem kmetu se bo udomačil red, pravo poštenje, ljubezen do bližnjega in vsi boljši časi. Naši rokodelci bodo bolje napredovali, ter sebi in občinstvu koristili.

V nedeljski šoli se mora pred vsem posebno kerščanski nauk dobro razlagovati. Potem se morajo vsi drugi šolski nauki ne le ponavljati, temuč tudi vedno primerno razširjati in nadaljevati posebno po okoliščinah kraja. Zeló bi bilo koristno, da bi se po mestih oziralo tudi nekoliko na tehnologijo, po deželi pa vun in vun na umno gospodarstvo. Za dekleta pa bi bilo potrebno, da bi se podučevale o hišnem gospodinjstvu, in da bi se pripravljale za odgojevanje otrok, tedaj: da bi bile enkrat dobre gospodinje in matere. Višjega učenja jim ni vselej treba.

Posebno pa mora učenik paziti, kako se mladost, ki odrašča, obnaša kjer koli si bodi. Pogosto se sliši, kako razuzdana je naša mladost, — pa kaj nam pomaga, če samo tako tožimo; delati, delati nam je treba!

Prav bi bilo, če bi se ustanovila v vsakem večjem kraju naprava ali sodnija za lepo vedenje in obnašanje mladosti. Tej sodnii naj bi bila podložna vsa bolj odraščena mladost do 20. leta. Ta sodnija bi mogla paziti, da bi vsi starši in rokodelski mojstri svojo mladost lepo izrejali in v šolo pošiljali. Taka sodnija saj bi bili izobraženi pa poštene možje, post. duhovniki, učeniki in kaki drugi srenjski možje. Naloga te sodnije bi bila, da bi razširjala pobožnost, lepo zaderžanje in izobraženje; branila pa, da bi pohujšanje pri mladosti. — Tudi bi bilo lepo, če bi učitelj privabil v nedeljsko šolo tudi morda gospodarje, katerim bi se kaj podučnega ali kratkočasnega pripovedovalo ali bralo, post. kaj iz naših dobrih slovenskih časopisov, iz „Drobtinic“ i. t. d. S takimi pripomočki bi se gotovo veliko veliko storilo za povzdigo našega milega naroda. Bog daj!

Kako močna in imenitna je privada pri odgojevanju mladosti.

(Konec.)

Mislimo si po tem takem človeka, ki ima le dobre navade kako stanovitno se derži dobrega, in kako bi se dal preveriti, da bi kaj slabega storil, to je, da bi od svoje navade odstopil. Kako pa mora tudi nasprotno težavno biti, se iz grešne razvade in hudobije izkopati. Grehi iz navade, kako so ti strašni! Navada je tedaj silna, ker s silo tirja; ker je potreba moči in sile, da se moremo po znotranjem in zvonanjem z njo bojevati. Sila veliko je navad v človeškem življenju, in skoraj bi si upal, če prav v resnici življenje pri ljudeh pregledujem, terdití, da vse življenje med ljudmi je iz zgolj navad. Odgojitelj ima pač dovolj vzroka, da se prša, koliko so navade vredne? Ker ima sleherna navada oblast, je zavoljo tega tudi nekaj vredna. Koliko pa je v resnici vredna, se še le potem dá presoditi, kadar premislimo, kar se iz navade zgodi.

Navada se v kri in meso spremeni, postane še ena navada, skoraj v telesno potrebo se povzdigne, da se ji zadostí; in kdor hoče navado opustiti, mora terdno voljo imeti in se ji s silo ali s telesno ali dušno v bran postaviti. To smo iz poprejšnega previdili, in ravno zavoljo tega je navada tako pomenljiva.

Ko bi djanska čednost primerno ravno tako rastla, kakor se pospešujejo djanski in нравni nauki, izreki opominjevanja in svarjenja, tako bi jo gotovo dandanašnji povsod nahajali, ker po naših bukvah se jih obilno najde. In vendar jo dostikrat pogrešamo in sicer zato, ker se ni privadila. Poprej bomo resnice, ktere smo spoznali in zapopadli, stokrat pozabili, preden da se v nemar pustí navada, ktera se na nje vpira. Dopoveduj lenemu beraču, kakor hočeš, da mora delati, kar že tako sam vé, ali bo potem pridnejši? Le po navadah se telo naj poprej in naj bolj uterjuje in okrepčuje, le privade ga storé gibčnega, urnega in ravno tako podelé dušnemu nagnjenju in misljenju moč in terpež za celo življenje. Čednosti, ktere so ravno tako potrebne kakor težavne, p. zderževanje, zatajevanje in premagovanje samega sebe, le tisti more spolnovati, kteri se

jih je brez prenehanja vadal, tedaj privadil. Kdor je delavnosti, pokorščine, rednosti in snažnosti i. t. d. od mladih nog vaje, ta jo bo tudi pozneje v starosti obračunal in cenil. Navada je oblast in sicer oblast visoke vrednosti. Kako se pa imamo privade pri odgojevanju mladosti posluževati?

Če pa govorimo, koliko so navade vredne, veljá to le od takšnih, pri katerih prevaguje spoznanje in prosta volja.

Kadar so pa navade takšne, so pa ali čednosti ali pregrehe, na ktere se je pri odgojevanju ozirati. Kar pa odgojevanje tukaj zadene, na to navedem nekatere besede znanega spisa — ker se tukaj ne dotaknem premišljevanja naj imenitniše strani naše naloge, te namreč od zgolj privade. — Ako se ima navada vpeljati, nova natora roditi, je potreba, da stara umerje. Vendar nikar toliko ne skerbimo, da se stara navada umori, kakor da se nova izbudi. Le kaj dobrega vsadi, slabo se bo že umaknilo. Je pač večkrat težavno in je trud brez vsega vspeha, se s pregrehi otrok bojevati, še težje pa vse nagibe njih djanja in nehanja zvediti in spoznati. Morda si mislimo, da bomo iztrebili veliki veliki naravni zleg, ker se le zoper nevedne nedolžne in otročje zapopadke, večkrat pa zoper kal bolezní, ktero globoko tiči s škitom in mečem v vojsko podamo, kakor „Don Quixot“ se zoper velikane bojujemo, iz ktere dozdevnosti se preplašimo, kadar nas vihrajoča repetavka zadene. Nikar tedaj ne izrujmo, ampak sadimo; ne podirajmo, ampak postavljajmo; ne odtegujmo, ampak navadimo in premislímo, kar pregovor pravi: Ako hočeš stare ljudi poboljšati, tako iztrebi, kolikor moreš, stare pregrehe; če hočeš mlade ljudi odgojiti, pa nasadi novih čednost.

Premislímo serce otrokovo v bolj zgodnji dobi življenja, kjer se še ne more govoriti od podučevanja in strahovanja, tedaj tudi od zpoznanja ne, kjer se volja pri otroku zbudi, preden jo more pamet voditi. Ali se sme tukaj volja, ktera se še le zbuja, sama sebi prepustiti, ali naj se pod vodstvom telesnost tako okrepcá, da se pod nobeno postavo ne bo dala več vkreniti? Ali se bo otrok pri tem kdaj naučil premagovati se in si pritergovati? Ali se ne bo marveč prizadeval to doseči, v kar ga nagnjenje serca, kteremu pa telesnost gospodari, vleče? Tedaj se mora otroku kaj podati, kar ga reši oblasti, ktero imajo nagnjenje in želje čez njega. Pa kaj se mu če podati, ker tukaj se od pripomočkov, katerih se poslužujemo pri izob-

raženju in odgojevanju, namreč od podučevanja in strahovanja ne more govoriti? Nič drugega kakor privada. Po tej poti se mora otročje serce tako pripraviti, da se more potem moralni smisel prosto razvijati. Kakor se moralni smisel zbudi, mora že v terdni volji in v privajenju škit ali brambo zoper telesnost najti zoper telesno nagnjenje in nagone. Z močjo navade naj se smisel in volja pri otroku tako vravnuje, da se počasi vravná in vterdi. To kar ima enkrat otroku kot dolžnost veljati, naj se mu po zvnanjem potrebno pred oči postavi, in voljna natora pri otroku se bo rada vdala v obliko in nasilje naravno, in se ji ne bo dozdevalo, da je to nasilje. Otrok poslednjič ne vé drugega, kakor da mora tako biti, p. da ne sme umazan hoditi, ptujih reči v roke jemati, brez molitve vstajati i. t. d. Kaj takšnega storiti še otrokom v misel ne pride, če se zgodaj drugačnega vadijo. Kar ima otrok v prihodnje prenašati, naj se zgodaj uči prenašati, in kar mu ima biti pozneje v vodilo, naj se mu že zdaj za vodilo njegovega ravnanja postavi, in naj se to tolikrat in tako dolgo ponavlja, dokler se več ne zmoti. Otrok naj tedaj nikoli ne začinja kaj takšnega delati, kar bo enkrat opustiti moral, in ni mu potem treba z veliko težavo se tega odvaditi in to opušati, kar mu je že tako rekoč v naravo postalo. Kdor je v tako lepo vredjenem življenju izurjen bil, kdor je bil v to napeljevan, kako naj svoje telesne počutke zgodaj berzdá in perve otročje čednosti skerbno glešta, bo imel veliko manj skušnjav; boji mu ne bodo tako hudi, in zmaga mu je gotovša. Da tedaj še enkrat ponovim: Kar ima otrok v poznejših letih storiti, tega naj se kolikor je mogoče, zgodaj navadi; in kar ne bo smel storiti, ko enkrat k pameti pride, to naj se mu nikdar ne privoli.

Je potem takim neko dušno stanje po privajenju zadobljeno, ktero pa že mora obstati, de bo mogla nravnost ali moral rasti. Ta privada pa ni drugega kakor urnost, ki se je po natori pridobila, da se more to izpeljati, kar nravna postava v moralnem obsegu tirja. Kdor hoče moralno se vzdigniti, je potreba, da se terdno poprime kakšnih navad, in si poprej ne-ktore ročnosti pridobi, preden jih moralni smisel samodelavno more napraviti; te navade so kakor pripomočki k namenu.

Pri odgojevanju naj se posebno na to gleda, da se sledeče privade — hočem jih tukaj imenovati brez ozira, ktera teh poprej ali pozneje na versto pride — vpeljejo; te le so: Privada

k delavnosti, pokorščini, pazljivosti, rednosti, natančnosti, snažnosti, sramožljivosti in k pobožnim vajam. Te privade naj le serce pripravljajo, v katerem se pozneje moralni smisel more razviti. Če pozneje k tim privadam pristopi oživljajoči nauk o okoliščinah, v katerih človek živi, o dolžnosti, ktere ima v njih spolnovati, če ga pametin strah odvrča, če izgled odgojiteljev kakor luč na stavnici svoje dobrotljive žarke razprostira; tedaj ni drugače, kakor da rejenec, katerega milost božja podpira in kteremu luč spoznanja božjiga sveti, čedalje bolj raste kakor na starosti tako na modrosti. Privada je toraj zraven podučevanja, strahovanja in izgledov četrta pripomoček za izobraženje, pa se ima naj prva zmed vseh rabiti.

V prvi otročji starosti je človek prav za prav telesno bitje, ker ga nagoni vodijo in mu gospodarijo. Počutljivost od prve mladosti prevaguje, kar pa tako lahko izobraževanju drugih moči škodljivo postane in se druge moči, ko se ravno zbuja, precej v začetku svojega razvitja na napčno pot zabernejo. Če se temu precej od začetka v okom ne pride, se otrok tega poprime in mu postane v navado. Dasiravno se nam to kaj nepomenljivega zdi, in ker se to lahko kot napaka, ktera nima nič v sebi, pregleda, je vendar to sila važno, ker ravno s tem se podlaga podstavi za vse dušno ravnanje in to v takem času, ko duh še nima moči čez nagone in nagibe in se na boljši pot po svobodni delavnosti ne more obrniti. Še celó naj manjše dete se zamore razvaditi. Nektero noče spati če ga ne zibljejo, drugo veka, če ga ne pestujejo; ker so pa razvade, tedaj slabe navade, tam se tudi dobre lahko vpeljejo. Tako naj se in se tudi mora otrok v naj šibkejši starosti navaditi, da bo svoje telesne potrebe v nekem redu opravljal, da bo se redovnosti deržal pri hrani in pri spanju, more se in je tudi potreba, da se snažnosti privadi. In kakor telo k moči pride in se dušne moči zbudé, naj se privadi še drugih reči, kakor vbogljivosti, pokorščine in sramožljivosti. Otrok naj ima terdno podlago v izobraženosti, ktera naj bo vsaj ta čas, ko se pamet zbudi, že doveršena. Iz tega se vidi, da mora že mati v domači hiši podstavo položiti. Že sgodaj, skoraj bi rekel od rojstva sem, naj se dobre navade izobražujejo. Otrok mora tedaj že pokorščine, vbogljivosti, snažnosti, rednosti in sramožljivosti privajen biti, ko pervikrat v šolo stopi. To je prosta pot, kakor nam jo natora kaže. Šola naj tedaj na podstavo, ktero je do-

mača hiša položila, nadaljuje. Če pa gremo od hiše do hiše in se tam oziramo, kje in v koliko hišah najdemo takšno odgojenje, in kje se je po privajenju takšna podstava položila, da šola more s pridom nadaljevati?

Kar to zadene, bi se dalo veliko žalostnih izgledov iz domačega življenja napeljati, pa čemu vendar to? Vam vsem, ljubi bravci, ne morejo neznani biti. Tako pride naj več otrok v šolo, in kateri so si kaj malo lepih navad pridobili, toliko bolj so se pa slabih navad prijeli, ktere se po navadi „otročarije“, male napčenosti, imenujejo.

Njih veliko pride v šolo, ki so sirovi, razberzdani, tôpi — ali pa pomehkuženi in razvajeni. Če takšni otroci v šolo pridejo, ne gre več tukaj zato, da bi se le kar svojih navad poprijemali, ampak skleniti je treba, da se navade poiščejo in spoznajo, da se prvič dobre nadaljujejo, drugič pa, če so slabe, da se odstranijo in z drugimi nadomestujejo; oziraje se na mnogotere okoliščine še celo potrebujejo otroci, da jih v vnovič vadimo, za kar je že naj boljši čas pretekkel in šoli naj pripravnejših pripomočkov primanjkuje. Otrok prinese saboj podlago, po kateri se bode izobraževal, poglobitni dušni položaj in poglobiten začetek značaja, kakor so se pri njim izrazili, ker so jih preobladali ali njegova telesnost, domača hiša ali bližnja okolnost. To vse naj šola odpravi in naj si prizadeva, da se bo splošno izobraževanje vnovič dognalo. Skoraj vselej je treba otroke odvaditi, kar se doseže, če jih počasi, pa resnobno nasprotnih lepih čednost privadimo. Nevbogljivi otrok naj se navadi pokorščine, leni pridnosti, preglasen pohlevnosti, nemiren prizanesljivosti i. t. d.

Ni težko spreviditi, da bi vtegnilo to privajenje ali odvajenje naj težja reč pri odgojevanju biti. Ker tukaj se mora, kakor je bilo povedano, stara natora zadušiti in nova v življenje zbuditi. Vsaka odvada, vsaka reč od začetka ni brez težav, ktere so pa tolikanj večje, kolikor so se navade bolj vkoreninile, in kolikor več starih navad nove spodrivajo. To niso le domišljije, ampak to je zares šoli naloženo. Kako pa bo to nalogu spolnovala, je pa drugo vprašanje. O. Mehlen je rekel enkrat v misijonski pridigi od odgojenja otrok, da duhovni in učeniki ne morejo popraviti pregrehe domače hiše, t. j. da zamude in napčenosti, kterih so se starši pri izreji otrok krivi storili, ne morejo popraviti tudi z naj boljšo voljo in pridnostjo, prve izreje in vednega sodelanja, kar je dolžnost staršev, ne

morejo nadomestiti, in da zmirom resnično ostane: Kakoršno je drevo, takšen je sad. Otroci so zmirom naj resničnisi poobraz svojih staršev. In gorje tistim, je zaklical, kateri delavnosti učenikovi, ki ima verh tega naj terji kruh, naravnost nasproti ravnaajo!

Dasiravno pri obstoječih okoliščinah iz šol sploh ne bodo izhajali takšni izgledi čednosti, kakoršne nam kardinal Viseman v svoji povesti Fabiola kaže nad učencom Pangercom, nad nježno deklico Nežo, nad sužnjo in deklo Siro, nad vojakom Sebastijanom, — tako vendar more šola veliko opraviti, more veliko neblagega podreti, veliko dobrega vsaditi, veliko robatega ogladiti, če se ji le preveč zaprek ne zoperstavi, in če en sam učenik vsemu zapoveduje (vso delavnost v sebi združi). V 8. — 9. letih se more vendar le veliko koristnega storiti in marsiktera dobro navada vpeljati. Učenik naj le serčnosti ne zgubi; če jo zgubi, pa nič ne opravi.

Naj dela vedno v veri, ljubezni in upanju, in naj izroči sebe in svoje učence temu, v čigar moči je tek in dopolnitev, in ki oboje podeli v svojem času! —k.

Kratek obris godbine povestnice.

(Dalje.)

Louis Spohr, vstanovnik nemške šole za gosli in spreten skladavec, je bil roj. 5. aprila l. 1784 v Braunschweig-u, † 22. okt. l. 1859 v Kassel-u. Star 20 let je že slovel kot izversten goslar in skladavec. Njegovi naj boljši izdelki so bili: spevoigri „Jessonda“ (1823) in „Faust“ (1816), pozneje sinfonija C-moll in nonet. Več izverstnih godcov in virtuofov ga je spoštovalo kot svojega učitelja.

Karol Marija šl. Weber, eden naj bistrumniših skladavcov tega stoletja, roj. 18. dec. l. 1786 v Holstein-skem, je zložil že kot 14 letni deček spevoigro „Waldmädchen“, ki so jo l. 1800. že v več krajih igrali. „Leyer u. Schwerdt“ je zložil l. 1814., „Aufforderung zum Tanz“ pa l. 1817. Njegovega vsemu svetu znanega „Freischütz-a“ so igrali naj pred l. 1821 v Berlin-u, „Precioso“ in „Euryantho“ pa naj pred l. 1823 na Dunaju. „Oberon-a“ je dokončal v Londonu l. 1826., kjer je tudi 5. jun. tistega leta umrl.

Giacomo Meyerbeer (prav za prav Jakob Meyer-Beer), naj imenitnejši skladavec spevoiger sedanjega časa, je bil roj. l. 1794. v Berlin-u. Njegovo naj slavnjšo spevoigro „Robert der Teufel“, ktero je več let izdeloval, so igrali naj pred 15. nov. l. 1831. v Parizu. Zaslovela pa je kmali po vsi Evropi.

Feliks Mendelssohn - Bartholdy, spreten nemšk skladavec (roj. 3. febr. l. 1809. v Hamburg-u, † 4. nov. l. 1847. v Lipski), je v prvi versti med skladavci sedanjega časa. Njegovi izverstni izdelki so: „Paulus u. Elias“, „Walpurgisnacht“, „Sommernachtstraum“, „Meeresstille u. glückliche Fahrt“. Njegove skladbe za klavir in pesmi imajo povsod radi, pa tudi njegove pisma, ki jih je na svitlo dal, kažejo, da je imel zlahten značaj.

Franc Schubert, izversten nemšk skladavec, je zložil mnogo in različnih prvotnih izdelkov za cerkveno godbo, namreč: oratorij, kantat, sinfonij, trije, igre za klavir, pesem i. t. d. Roj. je bil 31. jan. l. 1797. na Dunaju, † 10. nov. l. 1828. ko še ni spolnil 31. leto.

Robert Schuman, imeniten skladavec v novejšem času pa tudi bistrumen pisatelj, je bil roj. 8. jun. l. 1810. v Zwickau-u, † 29. jul. l. 1856. v Endenich-u. Naj več njegovih lepih pesem se je rodilo l. 1840. Sinfonijo izdel. 52. (B-dur) in 120. (D-moll) je spisal l. 1841., „Paradies u. die Peri“ in sloveči klavirkvintet (izdel. 44.) l. 1843. Svoje poslednje leta bil je zelo otožin.

Hektor Berlioz, slaven francosk skladavec sedanjega časa in pretresovavec godbe, roj. 11. dec. l. 1803, je začetnik tako imenovane naznanilne godbe (Programm - Musik), t. j. take godbe, ktera mora biti pismeno razložena, da se razumé.

Franc Liszt, naj boljši igravec na klavir v sedanjem času, je roj. 22. okt. l. 1811 v Raiding-u na Ogerskem. Njegovo delo „Sinfonische Dichtungen“ je v duhu naj novejše godbine umetnosti.

Rihard Wagner, naj mlajši popravljavac dramatične godbe, je roj. 22. maja l. 1813 v Lipski. L. 1836. je bil glasovodja v mestnem gledišču v Magdeburg-u, kjer so njegovo prvo spevoigro „Die Novize v. Palermo“ igrali. L. 1843. pa je bil dvorni glasovodja v Draždanah. Njegovi spevoigri: „Tannhäuser“ in „Rienzi“ sta bistrumna izdelka. Gotovo pa še ni, če sta res prava podoba „prihodnje umetnosti“. — Pri

instrumentalni godbi se še posebno odlikujejo: Fesca, Ries, Kalliwoda, Romberg, Onslow, Reissiger, Gade, Taubert, Hiller, Rubinstein i. v. dr.

(Dalje prih.)

O vprašanjih pri letošnjem konz. spraševanju.

(Dalje.)

Ljubi moj! zdaj pa se še pomeniva, kako bi se „Slovensko-nemška gramatika“ v šoli prav spešno rabila.

Ta gramatika je tako vredjena, da učitelj pri poduku jezika nikakor ne more zaiti, če se le količkaj zna gíbatí na pedagoóičnem polju. Vendar je dobro, da učitelj pred vsako vajo na tablo zapiše, pokaže in razjasni, kar je treba otrokom zapomniti pri vsakteri. To se, postavim, blizo tako le opravlja: Otroci! vidim, da poznate mnogo rečí, in tudi veste, kako se jim pravi. Danes se bomo tedaj kaj drugega učili. Janez, povej, kaj delaš zdaj le? Berem. — Kaj dela Miha? Števíli. — Kaj delajo tvoj oče, tvoja mati? Kaj dela učitelj? — Kdo orje? Kdo misli, govori, hvali, piše? i. t. d.

Pri vseh takih ustmenih vajah mora pa učitelj posebno na to gledati, da otroci ves stavek (ne samo s poterdivno besedo) čisto in glasno izgovarjajo (pa tudi ne z nekakim neprijetnim šolskim glasom). Če imaš več razredov vkup, naj večí učenci pišejo take vaje naj pred samo po slovenski; ti pa podučuj med tem časom pervince. Drugič jih ravno tako napeljuj do pregibanja časovnikov (glagolov), postavim: Kadar sam govorim, pravim (če pišem): Pišem; kako pa ti praviš (če pišeš) Luka, Matevž, Jože? — Če pa jaz s tabo govorim, rečem: Ti pišeš; kako boš pa, France, rekel svojemu sosedu (če piše)? kako pa svoji sestri? — Če pa jaz od koga pripovedujem, kaj dela, pravim: Piše, ali on piše; kako boš pa ti, Peter, rekel od svojega brata (če piše)? od svoje sestre? i. t. d. Če jaz sam govorim, rečem: Pišem, ali: jaz pišem; če bi pa midva hotla vkup govoriti, ali bova tudi rekla: Jaz pišem? Kako pa? — V zadnji klopi sta samo dva učenca. Če pišeta, in ju prašam, kaj delata, ne bota rekla: Pišemo, ampak piševa. Ako bi vaju jaz hotel prašati, bi rekel: Ali pišeta? Ali če vama to povem, rečem: Vidva pišeta. — Kako bi pa

rekel, če bi hotel dve dekleti nagovoriti? Ako bi vam hotel od dveh dečkov to povedati, kako bi rekel? Pogovorimo se zdaj še nekoliko z deklicami! Kaj delate ve dve? Piševa. — Lepše je, če rečete: Piševe, ker niste dečka, ampak one. Povej, Matiček, kako boš ti tako dve deklici nagovoril?

Tako naj učitelj napeljuje in vadi učence stavke v množnem številu, in naj zapisuje proti na tablo, kar mu otroci odgovarjajo. Drugi naj potem beró to, kar je na tabli zapisanega in naj po enakem kopitu še druge stavke izobrazujejo in potem pismeno izdelujejo.

Otroci so navajeni, da raji posnemajo, kakor pa si sami zmišljujejo, in ravno v tej gramatiki je dosti izgledov za posnemanje. Če tudi otroci, ki imajo bolj slabo glavo, samo izgled s table prepisujejo, se vendar nekoliko naučé. Terminologičnih izrazov (kaj je časovnik, zaimek, oseba, spol i. t. d.) ni treba otrokom koj prvi hip v glavo zabijati, ker pri začetku to še ni tako potrebno, kakor marsikteri misli. Poglavitna reč je, da se otroci učé govoriti in da znajo zapisovati, kar prav govoré. Kolikor bolj pa učitelj porazumljuje v domačem jeziku, toliko bolj podpira poslopje, ki ga bo pozneje zidal. — Vidiš, ljubi moj, tako, kadar otroci razumejo vse dobro po slovenski, smeš še le začeti nemške vaje.

Beri zopet iz gramatike in reci: schreiben, pisati; loben, hvaliti i. t. d., potem ukaži tudi otrokom, da naj beró, da se jim uho privadi na ptuji jezik in se uče prav izgovarjati. Dobro je tudi, da prepisujejo, kar berejo. Vselej pa mora učitelj skrbeti, da otroci vse prav prepisujejo. Potem reci, da naj se otroci to iz glave navadijo. Včasih bo morda drugi dan en sam, ali dva, ali bodo trije znali; vendar se nikar ne jezi, temuč daj pridnim kak pridnostni spominek i. t. d., in kmali boš zapazil, da se otroci radi brez sile in tako rekoč igraje učé ptujega jezika. Ko otroci nemške časovnike dobro znajo, začni zopet tako le: Nemec reče, če hoče reči: Pišem — ich schreibe, ti pišesh — du schreibst i. t. d. Ktere končnice ima nemški časovnik? Pregibaj mi ravno tako besedo „reden“, „loben“, „denken“! Zapišite zdaj te izreke! Ali ste že spisali? Poglejte v bukve, če ste vse prav naredili! Popravite! — Drugo: Otroci! da se homo ložeje razumeli, moramo vediti, kako se imenujejo ti pregibljeji nemških časovnikov. Če sam govorim, pravim: Pišem ali jaz pišem, to je 1. oseba; če s

kom drugim govorim, pravim: Pišeš, ali ti pišeš, to je 2. oseba; če od koga govorim, pravim; On, ona, ono piše, to je 3. oseba. Kdaj pravimo on? kdaj ona? in kdaj ono? Ravno tako naj učitelj napeljuje učence v dvojnem in množnem številu. Zraven pa naj ne pozabi precej pri začetku primerjati slovenščine z nemščino in tako prav tečno obdelovati oba jezika. Kaže naj, postavim, učencom, kako imamo Slovenci dvojno število (velika sprednost), da nimamo člena (Artikel), in da ga tudi ne potrebujemo, ker že po končnicah vse poznamo, kar nam je treba, da se pri slovenskih imenih drugi sklon ne rabi tako, kakor pri nemških, da so glagoli naj večji kinč našega jezika, da imamo nedoveršivne (imperfective) in doveršivne (perfective) glagole in glagole enokratnega (singulative) in večkratnega (frequentative) djanja, da imamo supinum ali namenivni način (post.: grem spat, je šel učiti), priložaj v obeh oblikah, gerundium ali narečaj (post.: oznanovaje, opiraje), da le malokrat rabimo terpivno podobo glagolovo in kako nemške terpivne stavke izobrazujemo po slovenski i. t. d. i. t. d. — Vselej naj se reč popred pokaže, potem še le pové, in naj pred naj se razjasni po slovenski, in potem otrokom ni drugega treba, kakor da si nemške izreke zapomnijo, da se jih vadijo izrekovati in zapisovati. „Kdor prav ravna, težav ne pozná“.

6. Šumnik ali sični glas (Sauselaut) naznanjajo v nemščini kakor v slovenščini mehko in oestro. Mehki ali slabi glas naznanjajo z *ſ* in *š*, ki je enak glasu slovenske soglasnice *z*; ostri glas pa naznanjajo z *ß*, *ff* in *fs*, ki je enak slovenskemu *s*. Dolgi *ſ* pišejo Nemci v začetku, okrogli pa le na koncu besed in zlogov, kadar se šumnik slabo ali mehko sliši, post.: seſen, leſen, Hauſ, hauſlich, Haſpel, Knoſpe. Ostri *ß* pišejo za zategnjeno samoglasnico in dvoglasnico, kadar se šumnik terdo ali oestro sliši, post.: Fuß, fleißig. Dvojnati *ff* pišejo za skraćeno samoglasnico, kadar se šumnik oestro sliši, in če potem sledi samoglasnica, post.: haſſen, eſſen; Čerki *fs* pišejo za skraćeno samoglasnico, če se šumnik oestro sliši, in če potem sledi samoglasnica ali se beseda konča, post.: faſſlich, faſſ. Kadar se pri sklanjavi ali izpeljavi zlog začneja z *š*, pišejo *ſ*, post.: Glaſ, Glaſeſ, Hauſ, hauſieren. Okrogli *š* pišejo tudi radi pred zmanjševavnim zlogom *chen*, post.: Häuſchen, Pieſchen. Pišejo že tudi Dienſtag, Donnerſtag, Samſtag, dieſ, dieſſeits, deſwegen, deſhalb, weſwegen i. t. d.

7. Vaje za spisovanje in v spisovanji naj se v ljudski šoli po štirih razredih tako le opravljajo:

Pervi razred, prvo polletje. Imenujejo naj se reči, ki so v šoli, v domači hiši, v cerkvi, v kraju (v mestu, tergu, vasi), potem njih dela, barva in podoba, iz česa in od kod so i. t. d. Dela človeškega telesa. — *Drugo polletje:* Imenujejo naj se reči, ki so na vertu, na travniku, na polju, v gojzdu, po gorah, v vodi, v zraku, na nebu (solnce, mesec, zvezde), dnevni in letni časi.

Drugi razred, prvo polletje: Imenujejo in spisujejo naj se reči po slovenski in po nemški. Odgovarjajo naj se vprašanja po podobi drugih stavkov. Naštevajo naj se reči po enakih lastnostih, po djanju in stanju. — *Drugo polletje:* Lastnosti reči. Dopolnujejo naj se stavki z lastnostimi. Naštevajo naj se več lastnosti od ene reči. Djanje in stanje reči v edinem in množnem številu. Več djanj in stanj od reči. Djanja in stanja v preteklem in prihodnem času.

Tretji razred, prvo polletje: Natančnejše določevanje reči, njih lastnost in njih djanja v vseh 6. slovenskih in v 4. nemških sklonih. Dopolnujejo naj se stavki z imeni v različnih sklonih, z lastnostimi in z imeni s predlogi, z okoliščinami kraja, časa, načina in vzroka. Razširjajo naj se stavki po podobi drugih razširjenih stavkov. — *Drugo polletje:* Kratki popisi po načertu in brez načerta učiteljevega. Pisma iz otročjega življenja, katerih naj se učenci iz glave nauče, zapišejo in ponarejajo enake. Nekteri opravljeni spisi: izpisek, pobotni list (kvitenga), ravno tako, kakor prejšnji.

Četrti razred, prvo polletje. Opisujejo naj se slovenski in nemški stavki. Primerjajo in razlikujejo naj se reči. Razkladajo naj se izreki in pregovori. Popisi reči (po načertu in brez načerta). Povesti. — *Drugo polletje:* Pisma (po načertu in brez načerta). Opravilne pisma: izpisek, prejemni list, pobotni list ali plačilni list, spričala, odpovedi, naznanila, prošnje.

8. Ljubi prijatelj! Očitno pisati ni kar si bodi in tudi ne tako lahko, kakor ti misliš. Če daš svoj spis v kak časnik, se pokaže vsemu svetu in sicer večidel učenim, ki več vedo kot ti. Ne misli, da ti ga ni enakega; še med učitelji jih je mnogo, ki so že davno prebavili, kar ti zdaj zvečiš. Koliko pa je drugih, ki so že daleč pred nami. Dobro veš, da se je že

marsikaj pisalo. Vsakdanjo reč pisati pa se pravi prazno slamo mlatiti, če ni mikavna in kakor si bodi podučljiva. Težko je, da bi pisatelj vedno kaj novega pisal; tak posebni dar je le od Boga. — Če pa bi vendar le rad kaj pisal in se pridružil pisateljem, napravi si dnevnik, in zapisuj prav pridno vanj vse prigodke, skušnje, pesniške iskrice, zbirke iz pridnega in dobrega berila i. t. d., ter spiši vsaj vsaki dan en spis. Leto in dan si boš nabral dosti gradiva. Potem zbiraj in zberi, kar bi bilo za kak časnik bolj pripravno, ogladi, in daj še drugim, da pregledajo, preden pošlješ vredniku. Vselej, kadar pišeš, bodi previden, ker ne moreš vediti, kje in koga bi vtegnila kaka tvoja beseda speči in kaki nasledki bi se morda iz tega al unega spisa izcimili. Ako bi, postavim, kdo povzdigoval svoje prednike, bi bil morda s tem njim in drugim nadležen i. t. d. Nikdar ne piši samo zato, da bi kaj pisal, ampak le zato, da bi to, kar se je tebi prav oponeslo, tudi drugim koristilo. Ostani le na domačem polji, ki ga poznaš, da te kdo ne zaverne! Glej pa tudi, da s svojim spisom prideš spodobno k bravcom, da te ne bodo zaničevali, kakoršna se je že marsikteremu pisarju godila. Posebno pa glej, da boš pri vsem tem vedno pohleven in ponižen. — To so tedaj, ljubi moj, vodila, ki ti jih svetujem o pisarii; skušnje te bodo pa še drugih učile.

9. Branje je eden naj lepših in naj koristnejših naukov šolskih, in zasluži po pravici za keršč. naukom prvo mesto. Dobra knjiga je otroku dober prijatelj, ki ga odverne od marsikaj hudega, ga poterjuje v čednosti, ga omikuje in mu zraven tudi dela veselje. Po branji se človek izuči mnogo drugih potrebnih ved, ker v knjigah, če jih znamo prav rabiti, najdemo nedopovedljivo lepih zakladov, ki so jih naši preddedi zapustili nam v podučenje in podbudo. Za dobro branje naj bo tedaj prva skerb šolska.

(Dalje prih.)

Otroška molitvica.

Ljubi oče v večnem raji,
Name milo se ozri!
Za vse dobro v vsakem kraji
Mi podeli dost moči!

Varuj me, da te ne žalim,
Da otrok sem dober tvoj;
Pusti, da te vedno hvalim,
Blagoslov odkrij mi svoj!

Novice.

Iz Celja. Ravno kar so prišle na svitlo „Slovenske pesmi“, zložila in blagorodnemu gospodu Štefanu Kočvarju, dr. zdrav., c. k. okrajn. zdravniku, več učen. družb sočlenu in predsedniku narodne čitavnice v Celji posvetila brata dohtarja Benjamin in Gustav Ipavca. V Celji, založil Juri Tarmon. Teh krasnih pesem je osem, in sicer: 1. Opolnoči (samospev), 2. Zvezda (čveterospev), 3. Pod lipo (čveterospev), 4. Budnica (kor), 5. Zapušena (čveterospev), 6. Domovini (čveterospev), 7. Napitnica (kor), 8. Ilirija oživljena (čveterospev). Lahko rečemo, da so te kompozicije izverstne, v kterih dije polno milega narodnega duha, ki daje vsaki pesmici naj večjo moč in krasoto. Veljajo 70 kr., kar je prav malo za prelepo okinčano zunanjo obliko iz Kleinove tiskarnice na Dunaju.

Iz selške doline. Ljubi „Tovars“, še dvakrat boš veselo prikorlačil, in dopolnil boš svojo dveletno službo pri bratih učiteljih in drugih domoljubnih Slovencih. Mislim, da Ti je vsaki domoljub, posebno pa saj vsaki slovenski učitelj hvaležno in veselo odpiral vrata in Te prijazno sprejemal. *) Prinašal si nam ta kratki čas veliko koristnega in mikavnega o šolstvu; nadjamo se, da boš tudi prihodnje leto zvesto hodil po tej stezici. Vendar, dragi „Tovars“, dve serčni želji se čujete pri nas, ki Ti jih tukaj razodenemo. Perva je, da naj bi „Tovars“ trikrat na mesec izhajal; se vé da bi ga mogli pisatelji še bolj podpirati kot do zdaj. — Druga želja se sliši mnogokrat, da bi se tudi v naši škofii napravil učiteljski razkaz ali šematizem, naj bi že bil kakor in kakoršen bodi, ali združen z duhovskim kakor na Koroškem, ali pa naj bi se natisnila posebna knjižica. Naši prečastiti gospodje predniki bi nam učiteljem gotovo tega nedolžnega veselja ne odrekli, temuč bi ga še podpirali, ker brez njih dovoljenja bi se ta reč ne mogla izvršiti. Leto gre h koncu, — Bog daj, da bi se spolnile naše serčne želje! A. Stamcar.

Iz Ljubljane. Predništvo družbe v pomoč učiteljskim vdovam in sirotam na Kranjskem je s štev. 59. dne 7. t. m. razglasilo službeno pismo, v katerem naznanja, da naj bi se plačilni zaostanki in tudi plačilni zneski za nastopno leto 186²/₃ odrajtali, da bi ne bilo treba zanikernežev očitno imenovati, ker je to leto zadnje, po katerem bo ta družba djavna postala. Naznanja se tudi, koliko si je že ta družba opomogla, akoravno šteje prav malo dobrotnikov, in ima zdaj že v različnih obligacijonih čez 8000 gold. in bi se vtegnila konec tega leta povzdigniti čez 10.000 gold. Da bi se pa to družbino premoženje še bolj povejšalo, se lepo priporoča: a) da bi se za ta lepi namen vnelo in pridobilo še veliko več dobrotnikov, in b) da bi se zbudilo in pridobilo še mnogo udov v učiteljskem stanu, kateri še

O tem ima „Tovars“ veliko veselega pa tudi grenkega zapertega v svoji skrivni listnici, — ki pa jo bo odperl, kadar bo polna. Vredn.

dozdaj to lepo družbo le malo čislajo, — ako ne, bi mogli take zani-kerneže zaznamovati kot nevredne za dobre službe, ki jih imajo, in ki za druge bolj nepotrebne reči več potrosijo, pa se zgovarjajo, da ne morejo odrajtovati družbenega plačila. *)

Iz Ljubljane. V Egerjevi tiskarnici je prišel na svitlo mičen koledarček „Sloga“, ki ga je na svitlo dal naš g. M. Vilhar. Pri-
djani so mu tudi trije muzikalni listiki in sicer: „Živio - Polka“, „Deklici“ in „Polka Slovenka“, kateri se bodo gotovi tudi prikupili slovenskim učiteljem. — Iz Loke zvemo, da so ondotni rodoljubi na-
pravili in odperli čitavnico in da so na svojo zastavo tudi zapisali pravično geslo: „vse za vero, vladarja in domovino“!

Premembe v učiteljskem stanu.

V ljubljanski škofii: Za učitelje so postavljeni in prestav-
ljeni gg: Janez Dolinar s Trate na Brezovico pri Ljubljani, — Janez
Lukan iz Šentpetra v Morovico, — Matevž Kuvec iz Begen pri Cirknici
v Šentvid pri Žilicah, — Matevž Tome iz Škocijana v Planino, —
Anton Kunšič iz Predvora v Škocijan, — Janez Škerbinec iz Kranjske
gore v Predvor, — Janez Peruci iz Prema v Stopiče, — Jakop
Jevšček iz Podzemelj v Prem, — Janez Barle iz Tujnice v Podzemelj,
— Jožef Erker z Reke v Stari log na Kočevskem, — Daniel Feigel
iz Bučke na Trato, — Jakop Gostiša iz Ribnice v Dolenji log na Ko-
čevskem, — Gašper Gašperlin, poterj. pripravnik, v Šentpeter, —
Jožef Pavčič, poterj. pripravnik, v Lašče, — Franc Lavrič z Loškega
potoka v Nemško loko, — Jožef Vovk poterj. pripravnik, v Planino
(Stockendorf), — Gregor Koželj, poterj. pripravnik, v Tujnice, — Miha
Kokošinek iz Srednje vasi na Reko na Kočevskem, — Vincenc Levstik,
poterj. pripravnik, na Dobrovo pri Ljubljani, — Anton Lokar, poterj.
pripravnik, v Bučko, — Janez Zarnik, poterj. pripravnik, v Begne pri
Cirknici, — Janez Goršič, poterj. pripravnik, v Kranjsko goro. Za
podučitelje pridejo gg: Jožef Jerom in Leopold Suhadobnik,
poterjena pripravnika, v Ribnico, — Janez Pleško iz Cerkelj na Verhniko,
— Franc Cvek z Verhnike v Cerklje, — Anton Rejc, poterj. pripravnik,
v Loški potok, — Anton Berčič, poterj. pripravnik, v Srednjo vas na
Kočevskem. Odstavljena sta gg: Izidor Kadivec, uč. v Planini, in
Jakop Zupan, uč. v Starem logu.

*) Odkritoserčno, pa z žalostnim sercom povemo, da se ravno taka godi
tudi „Tovaršu“ pri mnogih učiteljih. Ravno taki, ki bi ga ložeje podpirali, se
ne zmenijo zanj in ga še neusmiljeno obrekujejo, akoravno še nobenega nje-
govih listov prebrali niso. „Tovarš“ jih skerbno shranuje v svoji skrivni
listnici. —

Vredn.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Millo.